

–Det er rett å ta vare på dialekten sin

– Om dialekten ikkje lenger finst, så er ikkje Skåbu lenger Skåbu.

Ord som truleg er i ferd med å gå ut av Skåbu-dialekten

- Helvalla - Dårleg, skral
- Meheinkje - Mygg
- Dusemang - Nedfor, trist
- Hafæll - Gjerde
- Spikjitet - Kjøttmeis
- Otylé - Nifs
- Fjaske - Slurve
- Mierm - Hofte
- Stulk - Taus mann

Forskningsprosjektet

Deltakarar: 26 elevar ved Skåbu oppvekstsenter.

Problemstilling: Kvifor har skåbudialekten endra seg? Det blei utforma 11 ulike hypotesar.

Metode: Spørjeundersøking om gamle og nye dialektord. Respondentane blei delte inn i fire kategoriar etter alder. Dei blei spurt om kvar dei kom frå, og kva variantar av ord på skjemaet dei faktisk brukte.

Konklusjon: Fleire nye ord har komne inn i språket til respondentane som var under 20 år. Rapporten argumenterer for at denne målgruppa er meir utsett for språkleg påverkeleg enn dei eldre gruppene. Rapporten peikar på viktige faktorar som medie-brukog reising.

Prosjektet blei avslutta i 2012.

Vi køyrer vestover på heilt einsame vegar, forbi Ljoshaugen, Slåstugu, Tverrbygda og Hågålykkja, før vi endelege får lokka ein gjeng dampande elevar ut frå gymsalen i Skåbu.

Her, i Noregs høgastliggjande bygdesamfunn, bur vinnarane av fjorårets Nysgjerrigper-pris i kategorien språk.

Kåffår ha Skåbu-dialekta forandra sé?

Når frostrøyken får lagt seg, har vi alt blitt kjent med fleire av dei prisvinnande språkforskarane – Simen, Ingrid, Sondre og Ruth. Ein sprudlande formidlingstrong kjem fram rundt bordet – bak ein stadig krympande haug sjokoladekjeks og raud saft.

– *Er de meir nysgjerrige her i Skåbu enn andre stader?*

– Ja, det trur vi absolutt, kjem det kontant frå dei fire framstormande forskarane.

Ikkje alle hytteturistar frå hovudstaden forstår Skåbudialekten like godt når dei skal «tåla» med dei lokale skåbuingane på butikken.

– Det hender at vi må tilpasse dialekten vår litt når vi snakkar med turistar, seier dei.

Før brukte dei å kalle flaggermus for «skinnvengje» her oppe i Peer Gynt-land. Det er det visst ikkje så mange som gjer lenger, ifølgje den proffe forskingsrapporten, som har fått det høvelege namnet: *Kåffår ha Skåbu-dialekta forandra sé?*

Grundige grublarar

Det var i fjor vinter at elevane på Skåbu oppvekstsenter gjekk på vitskapeleg ordjakt i lokalsamfunnet. Utstyrt med sjølvлага intervju skjema, penn og metodisk pågangsmot fekk dei talfesta kva aldersgrupper som brukte kva slags ord – gamle dialektord eller nyare variantar.

Resultatet var ein empirisk omfattande og metodisk solid rapport på 47 sider, som konkluderte med at skåbudialekten har endra seg. Mellom anna fordi det stadig har kome inn nye ord utanfrå, men og fordi folk er meir mobile og reiselystne i dag enn tidlegare, eller fordi gamle folk har teke med seg snodige ord i grava.

– *Kvifor snakkar ein annleis i Skåbu enn bygdene rundt?*

Unge språkforskarar i Skåbu. Sondre, Ingrid, Ruth og Simen.

– Fordi Skåbu ligg litt høgare i landskapet, fekk dei andre bygdene veksamband før oss. Slik vart deira dialekt endra tidlegare, forklarar dei.

– Då bestefar var liten, endra språket seg. På den tida brukte ein mann å vandre rundt med ein striesekk full av spanske appelsinar til barna i Skåbu rundt juletider. Det var då utlandet kom inn til vesle Skåbu, forklarar Simen.

– Ikkje så farleg

– *Mange vil hevde at det ikkje betyr så mykje i det store og heile om dialektane endrar seg?*

– Det er rett å ta vare på dialekten sin slik som han er, eller slik som han var, kjem det firstemt rundt bordet.

– Samstundes er det kanskje ikkje så farleg at vi talar litt annleis enn det dei gjorde for 200 år sidan, då, modererer Ingrid.

– *Kor langt attende må ein gå for å finne den mest ekte skåbudialekten?*

– 200 år, kanskje? Det var på den tida sentrum i Skåbu var heilt nede ved elva, og ikkje ved bensinstasjonen (på «Bennsin»), slik det er

i dag. På den tida kom rike folk fartande heilt frå England, Tyskland og Frankrike for å jakte falk, seier Simen.

–Verd å ta vare på

Gjennom heile den springande samtalen, høyrer vi skuleklokka ringe vekselvis inn og ut. No har ho ringt for siste gong, og resten av elevane, litt over 30 i talet, hustrar seg mot skulebussen utanfor vindauget. Men forskarane rundt bordet gir få teikn på å ville gå, sjølv om det for lengst er tomt for kjeks.

– I Skåbu talar dei fleste skåbudialekt, forutan ein gut, som pratar ei blanding mellom totning, Oslo- og skåbudialekt. Men han tilpassa seg oss andre etter kvart – friviljug, fortel dei.

– *Trur de skåbudialekten vil stå seg betre mot påverknad i framtida no når de har funne ny kunnskap om kvifor han endrar seg?*

– Eg har mine tvil. Folk reiser jo så mykje til og frå no til dags, seier Simen.

– *Kvifor snakkar ein likevel så særprega Skåbudialekt i dag då, når det har vore så mykje gjennomfart,*

og bygda framleis tek i mot mange turistar?

– Fordi skåbudialekten er gammal og fordi han er verd å ta vare på. Om dialekten ikkje lenger finst, så er ikkje Skåbu lenger Skåbu. Dialekten gjer bygda til det ho er, meiner Ingrid.

– Viktig med språkforsking

– *Trur de at forskinga dykkar kan påverke korleis andre verdset dialekten sin?*

– Det kan jo føre til at folk på til dømes Vestlandet tenker at «Oi, dialekten vår held på å gå bort, vi må prate meir dialekt!»

Både Simen, Ingrid, Sondre og Ruth trur at deira born kjem til å snakke annleis enn det dei sjølve gjer, men Simen legg til:

– Det kan jo tenkjast at dialektbruken går i ein syklus også, at det går nedover med dialekten i eit par-tre generasjonar, før det får ein oppsving igjen?

Den språklege optimismen verkar vere stor i fjellbygda, med litt over 380 husstandar. Dei

lovande forskarane kan fortelje at dei fleire gongar har blitt stoppa på butikken eller på gata av sambygdingar som vil gratulere og spørje kva dei har kome fram til i forskinga si.

– *Etter all denne suksessen: Kunne de tenkje dykk å forske meir på språk når de blir vaksne?*

– Eg vil bli arkeolog. Det er jo litt det same, seier Ingrid.

Sondre på si side, kan heller tenkje seg å køyre traktor, og har planane klare for å ta lappen når han blir 16.

– *Er det visse typar forskning som de synest er meir nyttig enn andre?*

– Vi har forska på skåbudialekten, og det er viktig. Men andre kan gjerne få forske på kor mykje bensin ein bil bruker, eller korleis det er ute i verdsromet.

– Begge delar kan vere viktig på kvar sin måte, avsluttar dei.